

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ดินแดนล้านนา คือ เขตพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ประกอบไปด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นดินแดนที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ อาทิ เช่น ไทยวน ไทลื้อ ไทเขิน ไทใหญ่ ไทยอง และชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆกระจายทั่วพื้นที่ด้วย ความหลากหลายทางชาติพันธุ์นี้เองทำให้ล้านนาอุดมสมบูรณ์ไปด้วยวัฒนธรรมในด้านต่างๆทั้งที่เป็นวัฒนธรรมร่วม และแตกต่างกันไปตามชาติพันธุ์โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ดนตรีของล้านนามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างไปจากภูมิภาคอื่นของประเทศ ศิลปะการต่อสู้ (เจิง) ศิลปะการฟ้อน ศิลปะการดนตรี ศิลปะการชอ และศิลปะการตีกลองของล้านนามีรูปแบบเฉพาะที่ควรค่าแก่การศึกษา อนุรักษ์ สืบสานไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ (ดิษฐ์ โภชียารมย์, 2553)

ล้านนาในอดีตเป็นชุมชนใหญ่มีอาณาเขตกว้างเป็นอาณาจักร การต่อสู้จึงมีความสำคัญ เหล่าทหารก็ต้องมีการฝึกฝนในด้านฝีมือตลอดเวลา ทหารแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการใช้อาวุธในสมัยนั้นจึงมีหลากหลายประเภท เช่น ดาบ หอก ไม้พลอง เป็นต้น ปัจจุบันแม้จะหมดสมัยการต่อสู้ด้วยอาวุธโบราณไปแล้วก็ตาม กระนั้นก็ยังมียังมีร่องรอยหลงเหลืออยู่ หากปรับเปลี่ยนมาเป็นรูปแบบของการแสดง เช่น ฟ้อนดาบ ฟ้อนเชิง รวมไปถึงการตีฆ้อง ตีกลอง ประกอบการฟ้อน เช่น กลองสะบัดชัย มองเชิง ปู่เจ้ สิ่งเหล่านี้ยังมีการถ่ายทอดสืบต่อกันอยู่มิได้ สูญเสียไปแต่อย่างใด (สนั่น ธรรมธิ, 2544)

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดท่าทุ่ม ได้กล่าวไว้ว่า ล้านนาในอดีตเป็นดินแดนที่รุ่งเรืองด้วยความเจริญด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีมากมาย เช่น ศิลปะการประดิษฐ์ ศิลปะการแสดง เป็นต้น ซึ่งศิลปะเหล่านี้ได้แตกแขนงออกเป็นสาขาต่างๆ ตามภูมิปัญญาของชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ อันเป็นเอกลักษณ์และความภูมิใจของชาวล้านนาโดยตลอด ศิลปะเหล่านี้แม้ว่าจะเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน แต่ก็อยู่กับพระพุทธศาสนาตลอดมาเนื่องจากสังคมในอดีตมีวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ เช่นการแพทย์ ศิลปะการต่อสู้ การฟ้อนรำ

การตีกลอง เป็นต้น ซึ่งศาสตร์เหล่านี้ผู้เรียนจะเรียนด้วยความมุ่งมั่นและความยำเกรงต่อพระพุทธศาสนา เพราะถือว่าเป็นศาสตร์ชั้นสูง เมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ศิลปะเหล่านี้ก็จะถูกนำมาแสดงเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาด้วยความศรัทธาอย่างจริงจัง ปัจจุบันดินแดนล้านนาได้พัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมากทำให้ภาพลักษณ์ล้านนาในอดีตหายไปตามกาลเวลา ศาสตร์ศิลป์ต่างๆที่มีวัดเป็นศูนย์กลางเป็นเพียงภาพความทรงจำของคนผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมสมัย ศิลปะบางอย่างเป็นเพียงคำบอกเล่าของผู้สูงอายุเท่านั้น

ดังนั้นทางศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดท่าทุ่ม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี จึงมีโครงการเพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านล้านนา โดยให้เยาวชนได้เรียนศิลปะการแสดง เช่น ฟ้อนเล็บ ฟ้อนดาบ ฟ้อนผาง เจิงหอก การตีกลองตั้งนั่ง การตีกลองไชยมงคล การตีกลองสะบัดชัย การตีกลองปู่เจ้า เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริงสืบไป

จากเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาฟ้อนดาบ เพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของคนเชียงใหม่ในส่วนของนาฏศิลป์พื้นบ้าน โดยศึกษาประวัติความเป็นมาของฟ้อนดาบ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของฟ้อนดาบที่มีต่อชุมชน และการศึกษาค้นคว้ายังเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ การฟ้อนดาบให้คงอยู่อีกทางหนึ่งด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของฟ้อนดาบ

1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงและองค์ประกอบการฟ้อนดาบคณะเยาวชนพุทธศาสน์

วัดท่าทุ่ม

1.2.3 เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของฟ้อนดาบที่มีต่อชุมชน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของฟ้อนดาบ

1.3.2 ทำให้ทราบรูปแบบของการแสดงฟ้อนดาบ คณะเยาวชนพุทธศาสน์วัดท่าทุ่ม

1.3.3 ทำให้เห็นความสำคัญของฟ้อนดาบที่มีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนวัดท่าทุ่ม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ศึกษาการฟ้อนดาบ ของคณะเยาวชนพุทธศาสนาวัดท่าพุ่ม ตำบลสันพระเนตร

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น

1.4.2 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2554 – ธันวาคม 2555

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ของการศึกษาการฟ้อนดาบ โดยจะศึกษาในพื้นที่ของกลุ่มเยาวชนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดท่าพุ่ม ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น เนื่องจากศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดท่าพุ่ม ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนที่มีความสนใจในศิลปะ การแสดงพื้นบ้านล้านนา มาฝึกหัดจากบรมครูซึ่งมีความรู้ในแขนงนั้นๆ แล้วนำมาสืบทอดโดยรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง เพื่อเป็นการรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านล้านนา ทำให้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมในชุมชนและวัด มีการปฏิบัติที่เด่นชัดและเป็นรูปธรรม

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

เจิงหรือเซิง	หมายถึง	เป็นศิลปะการต่อสู้ของชาวล้านนา
ย่างขุม	หมายถึง	รูปแบบการก้าวเดินในการฟ้อนดาบ
พ่อครู	หมายถึง	บุคคลผู้ทรงภูมิความรู้สูงด้วยวัยวุฒิ และทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างต่อเนื่องจนได้รับการยกย่อง(เป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในล้านนาโดยเฉพาะในวงการ การแสดงพื้นบ้านดนตรีพื้นบ้าน)
โยง	หมายถึง	เป็นเสียงของการตีโหม่ง
อีเซ็ง	หมายถึง	เป็นเสียงของการตีฉาบ โดยให้ใบฉาบกระทบกัน ทั้งนี้ออกแรงเพียงเล็กน้อย
แตง	หมายถึง	เป็นเสียงของการตีฉาบ โดยให้ฉาบกระทบกันตรงๆ

แช่	หมายถึง	เป็นเสียงของการตีฉาบกระทบกัน โดยตีเคลบลงแล้ว ค้างไปฉาบไว้
ตึง	หมายถึง	เป็นเสียงของการตีกลองโดยการใช้น้ค้อนตีลงบนหน้ากลองใบใหญ่ หรือกลองแม่
ต๊ะ	หมายถึง	เป็นเสียงของการตีกลอง โดยการใช้น้แจ่มตีลงไปทีหน้ากลอง
ต๋ม	หมายถึง	เป็นการร้วเสียงกลอง
ไม้แจ่ม	หมายถึง	เป็นไม้ที่ใช้ในการตีกลองไซมมงคล ทำจากไม้ไผ่ ฉีกปลายออกเป็นซี่ๆ ใช้ตีด้วยมือข้างซ้าย
ไม้ค้อน	หมายถึง	เป็นไม้ที่ใช้ในการตีกลองไซมมงคล ด้ามไม้ค้อนทำจากไม้ไผ่ยะหรือไม้เนื้อแข็ง ส่วนหัวพันด้วยผ้า นิยมพันด้วยผ้าสีเหลืองหรือสีขาว ใช้ตีด้วยมือข้างขวา

